

Doktori (PhD) értekezés

szerzői ismertetése

Kálmán Zsolt r. alezredes

A Magyar Királyi Csendőrség működése Somogy vármegyében

1884. és 1914. között

TUDOMÁNYOS TÉMAVEZETŐ:

Dr. Bökönyi István PhD. nyá. bv. altábornagy

1. A tudományos probléma megfogalmazása:

A Somogy Megyei Rendőr-főkapitányságon végzett munkám, az egyetemi tanulmányaim, valamint az egyetemi diplomamunkám készítésekor végzett kutatásaim során tapasztaltam, hogy a rendvédelmi szervek történetét ezidáig nem dolgozták fel teljes részletességgel. A megjelent publikációk, amelyek ezzel a témakörrel foglalkoznak csak országos szinten tárgyalják az egyes szervezeteket, egy-egy szűk területre koncentrálnak. Meggyőződésem szerint azonban – természetszerűleg nem degradálva a központi szint irányítói feladatának fontosságát - a területi, illetőleg helyi rendvédelmi szervek végezték és mind a mai napig végzik a „tényleges” bűnüldöző munkát, ezért alapvető fontosságúnak tartom történetük, végrehajtott feladataik bemutatását, feldolgozását, mely jól illeszkedik a hadtörténeti – azon belül a rendvédelem-történeti - kutatások sorába.

Kutatásaim során azt állapítottam meg, hogy Somogy megye kivételnek tekinthető ezen megállapítás alól, hiszen Berta Gyula kaposvári rendvédelem-történetkutató már elvégezte a (vár)megye vonatkozásában a pandúrság, a rendőrség, a büntetés-végrehajtás és részben a császári csendőrség (zsandárság) történeti áttekintését.

A (vár)megye rendvédelem-történetének feltárásából gyakorlatilag már csak egy szervezet, a **Magyar Királyi Csendőrség** történetének és működésének feltárása maradt vissza, mely - mint a mai szervezeteket közvetlenül megelőző időszak rendvédelmi szerve - speciális helyet foglalt el „Somogyország” rendvédelmének történetében.

2. Kutatási célkitűzések:

Kutatómunkám fő céljának a Magyar Királyi Csendőrség Somogy vármegyében működött szervei 1884. és 1914. évek közötti időszaki történetének, szervezeti változásainak, végzett feladatainak hiteles bemutatását, feldolgozását tartom. Ezen belül a következő részcelokat tűztem ki magam elé:

1. **meghatározom** a Magyar Királyi Csendőrség helyét és szerepét Somogy vármegye rendvédelmében;

2. **bemutatom** a Somogy vármegye vonatkozásában területileg illetékes VI. számú (székesfehérvári) csendőrkerület helyi szerveinek kialakulását, fejlődését, szervezeti változásait;

3. **vizsgálom** a szervezet által elért eredményeket, felhasználva és elemezve a rendelkezésre álló tevékenységi mutatókat;

4. **feltárom** azokat a sajátosságokat, melyek csak egyedileg a Somogy vármegyében működő Magyar Királyi Csendőrségi szervekre voltak jellemzőek, melyek esetlegesen eltértek az országos szabályzóktól.

3. Alkalmazott kutatási módszerek:

A kitűzött kutatási céljaim megvalósítása érdekében az alábbi **kutatási módszereket** alkalmaztam:

1. Tanulmányoztam és feldolgoztam a kutatási területre vonatkozó szakirodalmat, jogszabályokat és az állami irányítás egyéb jogi eszközeit. Ezek egy részét hivatkozási alapként kezelem;

2. Alkalmaztam a saját, rendőrségi szakterületen eltöltött 15 év tapasztalatait és szakmai ismereteit,

3. Részletes és alapos kutatómunkát végeztem a Somogy Megyei Levéltár témához kapcsolódó iratanyagában, melyet kiegészítettem a Magyar Országos Levéltár és a Hadtörténelmi Levéltár vonatkozó iratanyagával.

4. Rendszeres konzultációt folytattam a kor- és szakterület kijelölt referenseivel;

5. Részt vettem – úgy hallgatóként, mind előadóként - a kutatási témához kapcsolódó konferenciákon;

6. Rendszeres konzultációt kértem és tartottam a kutatási téma elismert gyakorlati szakembereivel, a kutatási téma iránt érdeklődőkkel, helyi kutatókkal.

Kutatásaim részeredményeit azok előzetes megmérettetése és a vizsgált terület művelőivel, szakértőivel történő megismertetése céljából a kutatás folyamán különböző katonai, illetve rendészeti jellegű kiadványokban (AARMS, Belügyi Szemle, Nemzetvédelmi Egyetemi Doctorandum) megjelent publikációkban, a tudományos konferenciákon, szimpóziumokon elhangzott előadásaimban bemutattam.

A kutatás során alapvető szempontnak tekintetem a hadtudományi kutatómunka alapelveinek maradéktalan érvényesítését, így az objektivitást, a történeti megközelítést, a tárgyilagosságot, állításaim megalapozott bizonyítását.

4. Az elvégzett vizsgálatok fejezetenkénti leírása

1. fejezet: A CSENDŐRSÉG INTÉZMÉNYE

E fejezetben vizsgáltam a csendőrség eredetét, áttekintem egész Magyarországi, illetve lokálisan Somogy vármegyei működést, külön tárgyalva a zsandárságot, illetve a Magyar Királyi Csendőrséget. Somogy vármegye tekintetében kitérek a pandúrság, mint a vármegye rendvédelmét alapvetően meghatározó intézmény rövid ismertetésére is.

Az értekezés első fejezetében:

- tisztáztam a csendőrség intézményének eredetét,
- áttekintettem azon, magyar rendvédelem szempontjából releváns szervezeteket, melyek az 1848/49-es forradalom és szabadságharc leverését követően a közbiztonságot voltak hivatottak védeni;
- a második pontban foglaltakat leképeztem vármegyei szintre, azaz elvégeztem mindezt Somogy vármegye vonatkozásában is, meghatározva ezzel az egyes szervezetek – pandúrság, zsandárság, Magyar Királyi Csendőrség – helyét és szerepét a vármegye rendvédelmében.

2. Fejezet: A MAGYAR KIRÁLYI CSENDŐRSÉG ELHELYEZÉSI- ÉS LÉTSZÁMVISZONYAI, FELÜGYELETE IRÁNYÍTÁSA, VEZETÉSE SOMOGY VÁRMEGYÉBEN 1884. ÉS 1914. KÖZÖTT

Ebben a fejezetben ismertettem a Magyar Királyi Csendőrség Somogy vármegyei elhelyezési- és létszámviszonyait az értekezés tárgyidőszakának figyelembe vételével, meghatározva a szervezet működése szempontjából fontos periódusokat, szemléltetve ezzel a szervezet folyamatos és töretlen fejlődését, a változó követelményekhez való folyamatos igazodását.

Az értekezés második fejezetében:

- bizonyítottam, hogy a csendőri szervezet a tárgyidőszakon belül a folyamatos, a külső körülményeknek megfelelő változás, azon belül a fejlődés jellemezte;
- megállapítottam a vizsgált időszak szervezeti- és létszámváltozásainak intervallumait, melynek során elemeztem a vármegyét felügyelő csendőr szakaszok szervezési lépéseit, melléjük rendelve az azokból fakadó létszámváltozásokat.

3. fejezet: A MAGYAR KIRÁLYI CSENDŐRSÉG SZOLGÁLATI FORMÁI, ELJÁRÁSAI, INTÉZKEDÉSEI, STATISZTIKAI RENDSZERE, MŰKÖDÉSI EREDMÉNYESSÉGE SOMOGY VÁRMEGYÉBEN 1884. ÉS 1914. KÖZÖTT

A harmadik fejezetben bemutattam a Magyar Királyi Csendőrség alapvető szervezeti egységét: a csendőrőrsöt, az ott végrehajtott szolgálati formákat, eljárásokat, intézkedéseket, a vizsgált időszakban a csendőri tevékenység dokumentálására szolgáló statisztikai rendszert, annak változásait. A tevékenység elemzésével következtetéseket vonok le szolgálatteljesítésük eredményességéről, a vármegye közbiztonsági viszonyaira gyakorolt hatásáról.

A harmadik fejezetben:

- bemutattam a csendőri szervezet alapintézményét: a csendőrőrsöt;
- rendszereztem azon szolgálati formákat, melyeket a csendőrőrsöknek és az azokban szolgáló csendőröknek nap, mint nap teljesíteniük kellett;
- periodizáltam a csendőri tevékenységet dokumentáló statisztikai rendszert;
- napjaink módszereinek felhasználásával – figyelemmel a statisztikai rendszer változásaira – elemeztem és értékeltem a csendőrök Somogy vármegyében, a közbiztonság védelme érdekében végzett munkáját.

4. fejezet: ÖSSZEGZETT KÖVETKEZTETÉSEK, ELÉRT EREDMÉNYEK, JAVASLATOK, TOVÁBBI KUTATÁST IGÉNYLŐ TERÜLETEK

Az intézményi rendszer vizsgálata során arra a megállapításra jutottam, hogy a francia eredetű csendőrség intézménye osztrák közvetítéssel jutott el hazánkba. Magyarországon az első megjelenési formája a zsandárság intézménye volt, mely az 1848/49-es forradalom és szabadságharc leverését követően vette át a vármegyei pandúrságtól a rendvédelmi feladatok ellátását. A zsandárság 1867. évi országból történő kivonását követően a közbiztonság fenntartása ismételten egyedül a pandúrság feladatává vált, melyet a Magyar Királyi Csendőrség 1881. évi megszervezéséig hajtott végre.

Somogy vármegyében a Magyar Királyi Csendőrség – a szervezés harmadik ütemében - 1884. január 01-ével kezdte meg a közbiztonsági szolgálat teljesítését, melyet az értekezés tárgyát képező időszakban mindvégig folytatott.

Kutatásaim során olyan eredményre jutottam, hogy a Magyar Királyi Csendőrség Somogy vármegyei szervezete a vizsgált időszakban folyamatos és töretlen fejlődésen ment

keresztül, a szervezetet a körülményekhez történő tendenciózus igazodás, a követelményeknek való jobb megfelelés igénye jellemezte.

A statisztikai adatok feldolgozása után, valamint az iratanyagok tartalmának részletes és alapos elemzésének eredményeként megállapítottam, hogy a Somogy vármegyében működött csendőrőrsök a részükre meghatározott szolgálati formákat alkalmazva, tevékenységüket pontosan meghatározható módon dokumentálták, melynek rendszere a vizsgált időintervallumban csupán csak egy esetben változott. A rendelkezésre álló statisztikai adatokat elemezve bizonyítottam, hogy a Magyar Királyi Csendőrség tevékenységével jelentős hatást gyakorolt Somogy vármegye közbiztonsági viszonyaira, pozitív irányba mozdítva el azokat.

5. Új tudományos eredmények

Az értekezésben írtak alapján kutatómunkám eredményeit összegezve *új tudományos eredménynek értékelem* a következőket:

- **Feltártam** a Magyar Királyi Csendőrség Somogy vármegyében 1884.-1914. évek között működött szerveinek történetét.
- **Rendszereztem** a Somogy vármegyében működött csendőri szakaszok, illetve felettes szervük, a szárny szervezeti- és állományváltozásait.
- **Elemeztem és értékeltem** az értekezés tárgyát képező időszak statisztikai mutatóit, melyekkel **bizonyítottam**, hogy a csendőri szervek tevékenysége megfelelő közbiztonsági állapotokat teremtett a vármegyében.
- **Megállapítottam**, hogy a Magyar Királyi Csendőrség Somogy vármegyében működő szervei semmiben sem tértek el az országosan, központilag meghatározottaktól, nem hordoztak magukon speciálisan csak „Somogyországra” jellemző vonásokat.

6. Az értekezés tudományos eredményeinek gyakorlati hasznosíthatósága, ajánlások, javaslatok a kutatás tovább folytatására

Az értekezés témájának kidolgozása eredményeként hasznosításra irányuló *ajánlásaim az alábbi területekre vonatkoznak*:

- *Az értekezés anyaga a Magyar Királyi Csendőrség 1884.-1914. évek közötti Somogy vármegyei működésének történetét foglalja össze, ezért **felhasználható forrásanyagként mind az országos rendvédelem-történet, mind pedig Somogy vármegye rendvédelem-történetének további kutatása során.***

- Az értekezésben foglaltakat **forrásanyagként hasznosítani lehet a rendvédelmi szervek hallgatói állományának különböző szintű oktatásában.**

- A statisztikai feldolgozások eredményeit felhasználva összehasonlító elemzést lehet végezni a jelen és a vizsgált időszak hatékonysága között, egyúttal vizsgálva azokat a módszereket is, melyeket a jelen bűnüldözési módozatok közé integrálódhatnak.

Somogyország” rendvédelem-történetének feltárása folyamatos, az elmúlt években szisztematikusan került végrehajtásra, melyből csupán a Magyar Királyi Csendőrség jelentett kivételt, azonban az értekezés megírásával ezen szegmens is részlegesen feltárásra került.

Erre figyelemmel *a kutatások elmélyítését és kibővítését az alábbi területeken tartom különösen fontosnak:*

- Fontos kutatási területnek tartom *a Somogy vármegyében működő csendőrőrs napi életének vizsgálatát, működése történetének kutatását.*

- Célszerű tovább kutatni *a Magyar Királyi Csendőrség vármegyei történetét 1914. évtől a szervezet felszámolásáig*, melynek során indokoltnak tartom a kutatást periódusokra bontva igazodni a korszak meghatározó eseményeihez.

Kaposvár, 2009. február 3.

Kálmán Zsolt r. alezredes